

A codex előszóval kezdődik és tartalomjegyzékkel végződik.

Első levél első lap: „Questo e lo proemio delo uolgaricador de louro. — Comencamento de ben fare e ade“ etc. . . , második lap a szöveg eleje: „Gloriosissimo fio limperador iusdo dio conferme“ etc. . . , vége 143-ik levél első lap: „et glorificado e benedeto in li segoli deli segoli amen.“

Következik a tartalomjegyzék s ezzel a codexnek vége.

A 143-ik levél után még két a régi kötésből fenmaradt hártya-levél következik, melyeken a következőket találjuk: az első levél barna színű rajzban, lóháton ülő vitézt ábrázol, fején egyenes tollakból álló főveg, kezében keresztes alma, lábán sandalia. Inscriptiója: „FONS GLORIAE PERENNIS THEODOSI.“

A második levélen is van jegyzet, de az írás elmosódása miatt nehezen olvasható: „I. H. S. Joannes darius scripsit attramento nemphit . . . per ipsas (?) Lariaco Aconitano ad scribendum adducto.“ — A többi jegyzetek olvashatlanok. —

A Kubinyi- Ipolyi- és Henszlmannféle lajstrom felsorolja, de kötését nem említi.

Magassága 29, szélessége 22 centimeter. —

Ezzel az érdekes kéziratok ismertetését azon óhajttással fejezzük be, vajha az elszórtan létező Corvinák bibliographiáját, mielőbb megírva üdvözölhetnők!! —

A NEMZETI MÚZEUM FA- ÉS RÉZMETSZETEI.

Közli: Búbics Zsigmond.

A Magyar Nemzeti Múzeum mű, s történelmi kincsei közt nem utolsó helyet foglalnak el azon jelentékeny becsű, felette érdekes fa-, réz- és aczélmetszetek, melyek a Nemz. Múzeum könyvtárában mindeddig hűségesen őriztettek. Nem csak a művészet, de a hazai történelem érdekéből is felette kíváncsok, sőt sürgős is volt azok rendezése.

Ezen alkalommal még nem nyertünk időt arra, hogy azt is fűrkésszük: kiknek buzgalma és áldozatkészségének köszönhetjük nemzetünk számára ezen kincsek fentartását, mi minden esetre tiszt-

telt olvasóinkat érdekelni fogja, — de erről sem felejtkeztünk meg; mert valamint a gyűjtők neveit, úgy szintén hazai művészeink e gyűjteményben képviselt sorozatát is közleményeink végén fölemlíteni kötelességünknek tartjuk.

A különféle tárgyú gyűjtemény szakszerinti osztályozása nem kevésbé időt mint egyszerűtetet igényelt, mert a nagy mennyiségű lapok tárgyak szerint való elkülönítése, a külföldi ezerekre menő arcképeknek a magyar történelmi lapoktól való elválasztása volt az első feladat.

Jelenleg a rézmetszetek szakszerű rendezéséről röviden a következőket említhetjük fel:

Az egész általános gyűjtemény 8 főosztályba csoportosított, ugyanis:

I. Fa- és rézmetszetek a XVI., XVII. és XVIII-ik századból. Találkozunk itten a nagy mester és útát törő Dürer 81, és híres tanítványa Hans L. Schäußelein 38 darab kitűnő metszeteivel, Dürer „nagy és kis passio“-ja, „Mária élete“ ismeretes. A jeles Schäußeleintől bírjuk különösen „Krisztus életét“ 34 kitűnő fametszetben kis folio alakban, mely mű Huber Catalogue Nro. 4203 szerint először német, azután latin szöveggel jelent meg. Felette nagybecsűvé s érdekessé teszi e lapokat eredeti festészetük. Az úgynevezett „nagy csatá“-nál, melyet tőle bírunk, jobban szeretnők azon metszetét, mely „magyarok és törökök közötti ütközetet“ ábrázolja. A regensburgi „szép Mária szobra“ és híres „dom“-ja legnagyobb alakban, eredeti tervezetében, gyönyörű szép két tornyával még a regensburgi hazafiak vágját is ébreszthetné, összehasonlítván a múlt idők szellemdús tervét a jelen néhány év előtti restaurációjával. — A múzeumi könyvtár birtokában van a hírneves „Theurdanckh“ (Theuerdank) 118 illustrációja, egytől-egyig vonzó érdekes rajzok, melyek I. Miksa császár kalandjait, mielőtt a szép és bájos Burgundi Máriát nőül vette, szellemdúsán ábrázolják. Ezen könyvnek első, hártján való kiadása fennevezett császár költségén Nürnbergben 1517. évben Hans Schönsperger által nyomtatott és már magában véve ritkábbnál ritkább kincs.

Hans Sebald Lautensack-tól bírjuk egyes kisebb metszetein kívül, Nürnberg keleti és nyugoti részét 1552-iki évről, két 55" széles lapon. — A szászországi festő-iskola alapítója Sunder vagyis Cranach szülővárosától elnevezett Cranach Lu-

káctól, ki számtalan képeivel a legelső metszők soraiba lépett, 17 fanyomatot találunk, közöttük a 4 evangelistát, szt. Pétert, szt. Pált, szt. Lukácut, Luthert 1548-ki és Melanchtont 1561-ki kiadásban.

Az úgynevezett „Kleinmeister“-ek legkitünőbbike, a paderborni Aldegrever Henrik (1502—1562), Nürnbergben Dürer alatt képezte magát, ettől van 15 darab; a hírneves, önálló Lucas van Leyden alias Damesz németalföldi történelmi festő s metsző számos lapjaiból csak 22. — Találkozunk még H. S. Beham, V. Solis, Beigel Gottfried és Büsinek Lajossal, utóbbi a XVII. század elején az akkor divatban volt „clair-obscur“ nyomataival Párisban nagy feltűnést okozott.

Ez időben a politikai viszonyok Németországban a művészet ezen ágának is hanyatlását idézték elő. — Ennek következtében a három augsburgi Hopper 141 metszete többnyire utánzás, melyben sem technikai ügyesség, sem alaki szépség nincsen és e korszerű nürnbergi s augsburgi másodrendű művészek nem teremtenek többé, legfőlegbb ügyesen kezelik a formát és reprodukálnak holmi alkalmi lapokkal, nagyobb-kisebb táj- és arcképekkel árasztván el a világot.

A XVII-dik században Dominicus Custos, Sadeler Egyed reánk nézve azért nevezetesebbek, mert tőlük bírjuk dicső főuraink, jeles vitézeink díszesebb arcképeit; az elsőből Pálfi Miklós és Schwarzenberg Adolf a győri hősokeket; az utóbbitól, ki Antwerpent elhagyván, Prágába ment és a művészetet pártoló II. Rudolf császár udvarában 1629-ben elhalt — a fejedelem, de Vries és van Aachen festvénye után igen szép csínnal metszett arcképét 1603-ból, Mátyás királyt 1613- és 1616-ból teljes koronázási díszben; továbbá Báthory fejedelmet, Forgách Zsigmondot és Thurzót a nádort. — E szakmában jártasak voltak: az egész Kilián család, főleg Wolfgang és Lukács; Merian tanítványa Küssel Menyhért és Mátyás; Preiszler, Isselburg Péter, Hertz János stb. elvégre Hainzelmann Illés és Haid I. Jakab, — Ridinger az ügyes állatfestőnek tanítványa. — Ezek közt az utóbbiak már legnagyobb folio alakban metszették és karcolták a múlt század nem annyira nevezetes, mint hiu férfait, a német városok szenátorait, mely osztályból magából a Nemzeti Múzeum három ezer lapnál többet bír.

Ezen első főosztályban csoportosúlnak néhány régebbi olasz- és németalföldi (1431—1506) művészek lapjai is. — Andrea Man-

tegn a nagyhírű művész metszetei nemcsak régiségük, de szépségük, hangulatteljes kifejezésük és ritkaságuk miatt felette nagyra becsültetnek; elhalt Mantuában 1506. Tőle két lapot bírunk, legnevezetesebbike 1869-ki évben jutott a könyvtárba azon szerencsés alkalmommal, midőn ő felsége Ferencz József királyunk a suezi csatorna megnyitásának ünnepélye után Konstantinápolyban nyert 4 Corvin hártycodext a magyar nemzeti múzeum Széchenyi-féle országos könyvtárának ajándékkép átküldette. Ezen megbecsülhetlen kincs és királyi adomány egyikének, Perotti Miklós által latin nyelvre fordított Polybius lapjai között találtatott Mantegna 15-ik századbéli metszete, mely a fuvolyázó és fa alatt álló Euterpe muzsa egész alakját ábrázolja; m. 18. sz. 10 cm. kerete alsó részén *D* betű és 18 szám látható „Euterpe XVIII“ középirattal. Lehetőleg az akkori divatban levő játsszókérték egyikét képezte. Vajjon nem-e Mátyás király fejedelmi keze örököltette ezt meg számukra?

A hírneves bolognai születésű Marc Antonio Raimondi jeles metszeteivel a legkitűnőbb vésők első sorába tartozik ugyan, de genialis egyéniségét fel nem találhatjuk „Mária életé“-ben, azon 17 lapban, melyben Dürer fametszeteit utánozta; csak Ráfael lángszelleme tette őt nagygyá Rómában, hol haláláig 1584-ig működött, ezen utóbbi idejéből egy lapot sem találtunk. Az öntudatos Agostino Caracci, ki metszeteiben a technikára nagy súlyt fektetett és különös gondot fordított, — Carlo Cesio Rómában, — és a XVII-dik század 70-iki évében Mantuában elhalt Giovanni Benedetto Castiglione, a híres Rembrandt gyöngye utánzója, összesen 20 darabbal van képviselve.

A múlt század második felében műbecsű értékűek azon díszkiadások, melyek „Schola ital. picturae“ cím alatt 1773-ban Rómában kiadattak és a világhírű Raphael, Michael Angelo vaticáni remekeit, Giulio Romano, Corregio, Titian, P. Veronese gyönyörű festményeit 40 darabban meglepő hűséggel és kitűnő ügyességgel tüntetik elő.

Ugyanekkor Florenczben Eredi Benedek és Cecchi János által kiadott: „Bonarum artium splendori“ czímű díszmű ébresztette és élesztette a rézmetszet iránti hajlamot, melynek tiszta példányát szintén bírjuk; egyúttal Piranesi és Rossi Nápoly, Pompei és Róma veduta-it, Volpato, Bartoli,

Longhi erőteljes és tiszta nyomatú lapjait gyűjteményünk közé soroztuk.

Nagyon csekély az, mit a francia iskola nekünk nyújtott. Poilly Ferencz egy Madonnáján kívül, mely még hozzá igen rongált állapotban van, és Callot Jakab — kinek modora hatásra számít — 24 darabja: „Balli di Sfessania“-ján és a „háború nagy nyomorai“ című 18 lapján kívül, melyek 1663-ban készültek, alig van valami; míg a finom és vonzó metszeteiről keresett de Bry I. Theodor a XVI. század e mesterétől is sajnálattal csak két példányt bírnak.

A németalföldi művészek közt Rembrandt van Ryn az árny és fény nagy mestere, ki mellé nem állíthatunk senkit, mert művein meg van az egyéniség pecsétje, 11 metszetben mutatja fenségét, ámbár egy száz és 18 darab van neve alatt összegyűjtve. A jobb vésők közé sorozzuk: Cornelis Bost, ki 1570-ben Rómában, mint Marc-Anton iskolájában képzett művész halt el; Van Vliet-et Rembrandt kedves tanítványát, Wierix Jeromost, ki Dürernek „lovag, halál és ördög“ című lapját kitűnően véste; továbbá: De Galle Fülöpöt, kinek családjában a rézmetszet mintegy megörökölt, a jeles Ostade versenytársát: Vischer Cornélist és Vorstermant Rubens legjelesb tanítványait; de mindezekből szorgos kutatásunk daczára csak egyes lapokat találtunk.

Különös, de nem irigylendő felfogású Eisenhout egyetlen képe: „Dea haeresis“. Ez a művésznek első túlcsapott irányú munkája 1589. évből.

A XVI., XVII. és XVIII. századbeli fa- és rézmetszetek száma 2240, melyek jövőre az országos gyűjteménybe pótléklál besorozandók.

A második főosztályba összesítették az: Arcz képe k. Ezek a) magyarországiak, b) külföldiek. Mind a kettőből ismét van nagyobb alakban összesen 5046, kisebbben t. i. 4, 8, 12-es formában 1704, mind együtt 6810 darab. — Ezekről más alkalommal bővebben szólunk.